

УДК 316.344.42+316.32]:323.1

НАЦИОНАЛНИ ИНТЕРЕС

Примљено:
05.10.2010.

NATIONAL INTEREST

Прихваћено:
15.12.2010.

Година VI, vol. 9

Број 3/2010.

Оригинални научни рад

стр. 223-248

*Миле Ненадић**

МОНДИЈАЛИСТИЧКЕ ЕЛИТЕ И НАЦИОНАЛНИ ИДЕНТИТЕТ У ДОБА ТРАНЗИЦИЈЕ (ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ)

*Градити нацију после рата је исто
као градити породицу после силовања.*

Речи су Le Ly Hayslip, Вијетнамке чију је
аутобиографију Oliver W. Stone користио
у филму *Heaven and Earth*)

Резиме

*Историја индустријског друштва је у целости било у
знаку масовне политике, а не елита. У постиндустријском
друштву ствари се поново окрећу у правцу моћи елита.
Аутор се залаже за нову парадигму социологије елите, која
полази од претпоставке да заједничка позиција елита а не
индивидуална припадност представља полазиште нове па-
радигме за социологију елита. Елита је друштвена инсти-
туција позната у свим друштвима, а као друштвена кате-
горија настала је у модерно доба. Елита је историјски, соци-
јални, политички и културни конструкт. Процеси глобализа-
ције су довели до пулверизације средњег слоја, а мондијалне
елите су дале сјај том процесу. Мондијалистичке елите су
у опцији, а националне губе на значају. Српска национална
елита напушта националне митове и трага за новим нацио-
налним идентитетом.*

* Педагошки факултет, Сомбор

Кључне речи: елите, класа, нација, национални идентитет, рефлексивност

1.

Дискурс о елитама заправо је дискурс о политичкој доминацији елита. Појавом масовне политике, након 70-их 19. века, политичка моћ елита је слабила а маса расла. Моћ гомиле је постала „сила коју ништа није могло угрозити и којој је углед могао само расти“, истицао је Густав ле Бон. Његове претпоставке, које је изнео у *Психологији гомила* (1859), да се „мора рачунати с новом силом, која је последњи суверен модерног доба: силом гомиле“ и да да ће „доба у које сада улазимо бити заиста *ера гомила*“, у потпуности су се оствариле (Ле Бон, 1989:26). Настанак модерног друштва означава прелазак са политичке доминације „аристократије по рођењу“ на политичку доминацију маса. У његовом садашњим преласком у постиндустријско стање политичка моћ маса скоро неприметно нестаје, а рађа се политичка моћ „аристократије по таленту“.

Револуционарни прелазак из стања елитистичке функционалности на позиције класне стратификације неке мислиоце је довео у дилему. Ортего и Гасет у књизи *Побуна маса* (1932), кризу западне културе приписује политичкој доминацији маса и нестанку елита (Ортего и Гасет, 1988). Аналитичари постиндустријског доба најављују, попут Кристофера Лаша у *Побуни елита* (1995), улазак у еру „побуна елита против стега времена и простора“ (Лаш, 1996:48). Теорија рефлексивне модернизације наговештава враћање *појединца* у друштво: „Индивидуализација значи *прво* растварање те *друго* замену облика живота индустријског друштва друкчијим облицима у којима појединци морају сами стварати, инсценирати, кројити своје биографије“ (Бек, 2001:154). Индивидуализација је елдорадо елита.

Социјални психолози су израчунали да је од времена појаве наше врсте па до Ренесансе човеков хоризонт увек представљала припадност неком *ми*, некој групи или породици. Јакоб Буркхарт, у књизи *Култура ренесансе у Италији* (1861), међу првим ауторима констатује да је *индивидуа* ренесансно откриће; а Серж Московиси, савремени аутор, своју

књигу *Доба гомиле* почиње реченицом: „Ако од мене затражите да именујем најважнији изум модерних времена, одговорићу без оклевања: појединац“ (Московиси, 1997). Човеков хоризонт индивидуализације глобализирајући процеси померају у правцу све веће елитизације појединца. Данас свако сања о биографији за које се може рећи да је „она права“, *the top*.

Након што се појавио, мислило се да ће *појединац*, обдарен мишљу и осећањима, правима и слободама као својим грађанским хабитусом, попут „супермена“ решити све промене света. Догодило се управо супротно: појединац, иако најважнији изум модерног доба, постао је његово највеће разочарење. Разлог томе треба тражити у парадоксу подчињености појединца групи или колективу (Ле Бон, Тард, Тротер), а кога је Серж Московиси описао реченицом: „Велика тајна сваког понашања је социјално понашање“ (Московиси, 1997:28). Понашање појединца као појединца је логично и предвидљиво, али чим уђе у групу оно постаје нелогично и непредвидљиво. Увек је zgodно сетити се старе пословице Римљана: *Senatores omnes boni viri, senatus moranum mala bestia* (Сенатори су све сами добри људи, а римски сенат је опасна звер). Шта год људске колективе држало заједно, то није рационална калкулација њених појединих чланова. Подчињени маси, групи или колективу људи су спремни да почине и најгоре лудост, а тако се не постаје елита.

Масовне убице и злочинци не спадају у елиту, ни по стеченом ни по приписаном статусу, а ни по „Парето дијаграму“. По њему би требало да малобројне убице (20%) увек имају велики удео у свеукупном животу људи (80%). Паретоа је пре свега бринула расподела материјалног богатства и друштвене моћи. Он је (1897) открио закон по које је богатство „увек распоређено на исти начин“, односно „нагиње ка врху“: малобројна мањина на врху (20%) увек је имала велики удео у свеукупном богатству (80%). Принцип да 20% узрока изазива 80% последица економисти су различито назвали: „Паретов принцип“, „Паретов закон“, „принцип 80/20“, „закон неколико кључних и много тривијалних фактора“ и слично. Паретов модел за „природну расподелу виталне мањине и употребљиве већине“ менаџери су преточили у функционални „Парето дијаграм“ (*Pareto chart*). Свет

је недавно захватила општа пометња након обзнањивања да је „закон неколико кључних и много тривијалних“ отворио врата невиђеној похлепи финансијске елите. Угледни економисти, попут Џозефа Штиглица који је већу пажњу посветио мејнстриму економије него *Wall Street*-у финансијске елите, указује на чињеницу да на похлепу (лат. *avaritia*) треба гледати као на социјални и културни концепт статуса и моћи елите, а не као на индивидуално патолошки случају. Прошле генерације се сећају реченице Бернарда Шоа: „Похлепа за новцем је извор свега зла“, а садашње понављају реченицу берзанског мешетара Гордона Гека (Мајкл Даглас) из филма *Wall Street* Оливера Стонеа: „Похлепа је, у недостатку боље речи, добра“ (*Greed, for lack of a better word, is good!*). Финансијским светом владају „деца Гордона Гека“, како је то неко рекао.

Поред похлепе, корупција је друго лице глобализацијске елите. Мондијалној елити је успело да између похлепе и корупције успостави равнотежу, тачније контрапунктски однос: повезује их тако да чине јединствену хармонијску целину. Виши степен грабежљивости елита богатих друштава узрокује виши степен корупције у друштвима сиромашних, и обрнуто. Похлепа и корупција су два пола моћи савремених елита. Ова равнотежа моћи показују да смо се још једном преварили у погледу достигнућа демократског света.

Вратимо се на дискурс о нацији и владавини елита. Кључна замерка на рачун нације односи се на њену немоћ да се суочи са „провалом ужаса“ у својој прошлости. Ствар није у немоћи народа да се суоче са својом прошлошћу, него у томе може ли се „провала ужаса“, попут холокауста, наследити као традиција? Истина, пред „провалом ужаса“ све занеми, као што се догодило са нацистичком Немачком која се „нашла на апсолутној нултој тачки културног памћења“ (Асман, 2002:98). Традиција нема значење једнозначног „наслеђивања“. Традиција се стиче, а да би се стекла, потребан је велики труд којим се нова дела смештају у традицијски контекст (Елиот, 1963). Традиција је рефлексивна по себи, осим ако није измишљена. Савремени Немци, а уосталом и други народи, немају проблеме са тим како да сместе стара и новија дела истинских вредности у властиту традицију него како да онемогуће да последице „провале ужаса“, а то зна-

чи зло и холокауст, избегну да буду смештени у депое измишљене или инсцениране традиције, и то на начин на који су у сличним ситуацијама поступале нације у успону (Асман, 2002; Хобсбом и Рејнцер, 2002).

Највећи парадокс социјалног понашања су односи моћи који се манифестују кроз „симболичко насиље, којем је својствено да се врши симболичким путевима комуникације и знања, или тачније, незнања, захвалности, или на крају, љубави... Симболичко насиље се успоставља посредством одобравања које потчињени не може а да не да владајућем (дакле, владању), јер, да га мисли и да себе мисли, или, боље, да мисли свој однос са њим, располаже само инструментима сазнања који су му заједнички са њим и који, будући да су само утеловљени облик односа владавине, чине да овај однос изгледа као природан; или, другим речима, јер су схеме, којима он себе опажа и процењује своју вредност, или опажа и процењује вредност оних који владају (висок/низак, мушко/женско, бел/црн, итд.), производ утеловљеног класирања које су на тај начин натурализоване, које производе његово друштвено биће“ (Бурдије, 2001:6,51).

Парадокс симболичког насиља укључује и „наопако признање“ (*misrecognition*) које наносе огромну штету човечанству, а на кога је указао Чарлс Тејлор у теорији политике признања. „Наopakим признањем“ се прихвата омаловажавајућа слика о себи, интериоризирана слика властите инфериорности. Признање наметнутог и деструктивног идентитета је облик тлачења јер присиљавање на прихватање омаловажавајуће слике о себи жртву затвара у лажан, искривљен и редукован начин бивствовања (Тејлор, 2003:33).

Владавина елите је облик симболичног насиља кога знају и признају и они који владају и они којима се влада. Као што друштвена моћ масе није у *маси* него у чињеници да се „ниво једног људског колектива приближава нивоу његових најнижих чланова“, тако и друштвена моће елите није у *изврности* њених појединаца него у владавини која се врши симболичким путевима комуникације и знања. Познато је да је најмањи именитељ маса најнижи чинилац: у њој се оно што је заједничко мери аршином оних који га најмање имају, тако да у маси први увек *мора* бити последњи (Московиси, 1997:29). Насупрот томе, друштвена моћ елита не почива на

наивној разлици између изврности и неспособности, а нити на фаворизовању њеног положаја у друштвеној хијерархији. Класична теорија афирмише критеријум изврности као генетску особину и неке стечене особине. Нова парадигма социологије елите о свим тим особинама говори са становишта позиције коју појединци имају у економској структури и структури моћи датог друштва или одређене институције и организације. Када се *позиције* елитности промене, као у случају урушавања социјалистичког друштва, долазе до изражаја нови критеријуми и нове комбинације различитих критеријума. Позиција елите је друштвена чињеница, а то значи да је релативно независна од генетских квалитета појединаца.

Покушаћу, у неколико корака, показати да заједничка позиција елита, а не индивидуална припадност, представља полазиште нове парадигме за социологију елита.

1) Оно што називамо позицијом елите, Вилфредо Парето зове „налепница“ или „етикета“. Он наводи пример адвоката: етикета адвоката означава човека који треба да познаје право и који га често познаје, али и човека који га каткад уопште не познаје. Носити етикету политичких функција могу и они појединци који су се прогурални међу политичаре извесног ранга а немају квалитете у складу са етикетом која им је додељена. „Етикета“ Парету служи како би лакше могао укључити и оне факторе који не спадају у изворне факторе елите, а може их стећи свако рационално људско биће. Паретово укључивање „етикета“ елита постиже се тражена објективности и ослобађа аксиомски прихваћене концепције о изврности и способности као препознатљивим знаковима елита. Разрађивање овог становишта би нас довело до начела да елите можемо боље разумети уколико замислимо да припадници елите о својој позицији у друштву гледају кроз свој замишљени „вео незнања“.

2) Ово неодољиво подсећа на Џона Ролса (John Rawls) и његову теорију дистрибутивне правде коју је изложио у делу *Теорија правде* (1998). Да бисмо открили у чему је тајна начела правичности морамо замислити ситуацију у којој се сви рационални људи налазе иза „вела незнања“ (*veil ignorance*). Заклоњени „копреном незнања“ људи би знали да су рационална људска бића и да цене сопствено добро, али не би зна-

ли своје место у друштву, свој класни положај и друштвени статус, нити да ли су даровити или недаровити, неспособни или физички и ментално спремни, бели или црни, па чак ни да ли су мушко или женско, и тако даље. А када се коначно нађу у тако замишљеном „првобитном положају“ (*original position*) требају себи поставити питање: која би начела назвали правичнима или поштенима? Уколико заједничку позицију елите тумачимо као њен „првобитни положај“ можемо, заклоњени иза њеног „вела незнања“, и неоптерећени изврсношћу и свим другим критеријима са „етикета“, дати објективан одговор на питање: зашто особе које се сврставају у категорију истакнутих и изврских појединаца припадају елити?

3) Тећи корак који треба учинити како би објективно утврдили који појединци улазе у елиту односи се на дефинисање онога што називамо „позиција елите“. Она је само наизглед једноставна конкретна друштвена група. И овај термин звучи познато, а њега уводи Карл Манхајм у раду *Есеј о генерацијама* (1927). Манхајмов социолошки метод одликује структурални приступ: „Гледати на ствар са „структурне“ тачке гледишта значи објаснити је не као изоловану, самодовољну јединицу, већ као део шире структуре; само објашњење заснива се не толико на својствима дате ствари, већ на месту које оно заузима унутар структуре... (Тако да) Манхајм уводи термин *Lagerung* (локација) да означи заједничке одлике које исказују одређени појединци, не свесним избором, већ само зато што су постављени „тамо“, а не „овде“ дуж „континуума“ (Кечкемет, 2009:23 и 39). Символичка моћ елите произилази из замишљене елитистичке позиције (*Elitenlage*) појединца у друштву. Користећи се категоријом „класне позиције“ (*Klassenlage*) из Манхајмовог „концепта генерације“ (Манхајм, 2009:333-383), замишљену позицију елите можемо дефинисати као заједничку „локацију“ (*Lagerung*) коју одређени појединци имају у економској структури и структури моћи као свој „усуд“, е да би деловало уверљивије, како би то рекао Бурдије, „претварање културне самовоље у природну“ (Бурдије, 2001:6) Елите имају осећај да су све што се догоди предвиделе, тако да своје деловање схватају као неку врсту „самоиспуњавајућег пророчанства“ (*self-fulfilling prophecy*). Својства замишљене позиције елите предста-

вљају оно што можемо звати њихов „вео незнања“. Иза такве копрене може се наћи прилично велики број особина, добрих и лоших, а пре свега интелектуалаца, надарених и способних особа, зналаца своје професије, односно свих оних који су по свом хабитусу менаџери или лидери.

4) Језик мондијалне елите је постао енглески. Доминација енглеског језика означава етаблирање једне привилеговане језичне, а тиме и мисаоне културе насупрот другим национално-језичним традицијама. Комуникацијски језици, *Lingua franca*, некада су били *коине*, језик хеленске елите, *латински*, језик црквене елите, *арапски*, језик муслиманске елите унутар уме, а после су дошли француски, језик политичке елите и енглески, језик мондијалне елите. Доминација једног комуникацијског језика увек је била повезана са доминацијом друштвених група које су тај језик пригрлиле као инструмент власти и као динстинктивно обележје. Ако се настави ширење језичког империјализма, ускоро се може догодити да се „матерњи језик“ веже само за породицу, и тако се врати мајци. Мондијалистичке елите, тиме што „матерњи језик“ свде тек на један од дијалеката, не пуне само памћење речима уместо мислима, него делују као „секира на корену финијег језичког осећаја унутар матерњег језика“ (Ф. Ниче). *Business English* испуњава давнашњу жељу финансијске елите да се коначно ослободе стигме нације и национализама. Брзим етаблирањем енглеског као јединог језика комуникације матерњи језик престаје бити интелектуални моменат културе, односно губи компетенцију за пресудна подручја модерног живота (Liessmann, 2008:115).

На питање „Ко сте ви?“ сваки припадник елите је понудио одговор зависно од етничке групе или нације којој припада. Одговор либералне мондијалистичке елите би се односио на институцију којој припада или организацију у којој је запослен. Они су индиферентни према нацији и национализму: свака нација је иста, тек једна од многих, нација као нација. То су људи, како би то рекао Ниче, који познају и уживају у великом броју ствари, али су неспособни да их на конкретан начин интегришу у себе, „стручњаци без духа и уживаоци без срца“, којима стоји на располагању огромно материјално богатство само што га они не могу повезати ни са чим људским као својим средиштем. Што се тиче образовања, они

су „живи приручници и апстракције“, „историјске творевине образовања“, „образовање од главе до пете“, напосто „не могу избећи *lifelong learning*“ (Liessmann, 2008:113-119).

Закључак: Враћање елита на светску сцену као глобалног играча знак је великих друштвених промена. Глобализирајући постмодерни свет делује као *пулверизатор елита*: у њему се елите распрушују независно од националности, социјалног статуса, културе, пола и рода, расе и слично. Дискурс о елитама заправо је, на изокренут начин, дискурс појединаца и група о њиховом првобитном идентитету. Технолошки конструисан хабитус претвара појединца у „људе-масу“, тако да нас рефлексивност елита враћа болном питању просветитељства. У *mass media* дијалектици просветитељства масовни медији, попут неке врсте друштвене телепатије, исте мисли и слике на исти начин предочава и шири милионима појединаца, тако да националне елите губе на значају, а мондијалистичке улазе у опцију.

Закључак: Модерност је прешла дуг пут од побуне етнички и класно обојених и идеолошки усмераваних маса до мондијалистичке елите, која је према вани наднационална и космополитска, а према унутра трансфундира све разлике: полне, родне, расне, конфесионалне, етничке, националне, језичке, културне, и све друге баријере. Уместо класног „интернационализма“, свет улази у мондијалистички елитизам без граница, чији је једини циљ да мит о глобализацији претвори у стварност.

2.

Бављење елитом у модерно доба уопште није било у моди (Коенен-Итер, 2005:7). Уколико се држимо Адорнове сугестије, да оно што се пројектује на свест путем научне поделе рада само одражава оно што се заиста одиграло у свету, онда велико интересовање за елиту одражава промену унутар класних и организационих сукоба. Друштвени сукоби, присутни у свим системима и свим организацијама, могу се анализирати и као класни и као организациони. Свуда где има оних који управљају и оних којима се управља евидентни су класни *сукоби*, а свуда где постоје они који дају наредбе и они који их примају постоји групно *супростављање*.

Постиндустријско друштво је све мање класно диференцирано, а све више групно диверсификовано. Анализа групне диверсификације проводи се терминима супростављања: утакмице или такмичења (*competition, contest*) и умешности или способности (*skills, capable*), који су ближи појму елите. Анализа класне диференцираности проводи се терминима сукоба и борбе, који су ближи појму класе.

Иако се постиндустријско друштво не структурише на основу класне структуре и класних сукоба, оно се није одрекло вертикалне диференцијације као средства искоришћавања једних друштвених група од стране других. На пример: елита искоришћава масе. Прелазак из старе ситуације у нову враћа нас на почетак, а који се односи на проблем *ревандикације* (Touraine, 1998). Из постигнућа радничке класе Србије, а тако је и са радничком класом других социјалистичких држава, које су поднеле главни део националног напора, пре свега привредног, а самим тим и укупног друштвеног развоја, и то у тешким условима социјалистичке експлоатације, након глобалног урушавања социјалистичких система голему корист су извукле остале категорије, одређене групе политичке и привредне елите, а захваљујући идеолошкој и политичкој подршци.

Ако је класна борба изгубила на значају, и то не само на идеолошком плану, да ли то значи да је теоријски дискурс о крају класа једино могући дискурс. Дискурс „о крају“, инспириран Хегеловом идејом, траје скоро два века, само што сада, експлиците и имплиците, позива на „порекло“. *Исказ о крају* је исказ који понавља, на изокренут начин, претходни *исказ о пореклу* (Балибар, 2003:45-46). Исказ о крају нема сазнајну функцију: „Почетак је када сам се ја родио, а краја нема“, гласи дечји одговор на то питање (Рупник-Рачић и Нешић, 1993). О крају, смрти и злу, може се само ћутати. Искази о злу су сазнајни само као искази о природи посла, а то значи средствима, техници или начинима на који се зло чини. Искази о крају су смислени само ако поприме рефлексивно или критичко значење. Крај друштвених институција, попут „краја класа“, „краја нација“, „краја државе“, не значи крај у смислу „одумирања“ или „нестанка“, него на нашу потребу да заузмемо *рефлексивно*, критичко становиште у односу на њихово порекло, само што се ни оно не односи на „извор“

или „почело“, него поновно преистипитивање њиховог смисла и значења. Приповести о изворима и почелима су стари митови који трају.

Тако је и са исказом о „крају нације“: „Реч је о инверзији (оптимистичкој или песимистичкој) дискурса појединаца и група о њиховом првобитном идентитету и (претпостављеном) пореклу њихових идентитета“ (Балибар, 2003:46). Исказ да се нација ближи крају води ка сазнању да је пропадање нације уско повезано са глобалним повлачењем средње класе и њеном пулверизацијом, тако да добије сјај елите. „Средње класе су разумљиво (у прошлости биле) најпатриотскији, да не кажемо шовинистички и милитаристички елемент друштва... (Вредности нације се) јасније виде сада када је средња класа свуда у повлачењу. Ма какви били његови недостаци, национализам средње класе створио је заједничку основу, заједничке стандарде, заједнички начин мишљења без кога се друштво своди на фракције које се међусобно такмиче, своди се на рат свију против свих“ (Лаш, 1996:49-50). Највећу корист од цивилизацијских доприноса идеје нације извукла је мондијалистичка елита.¹ Њу чине *менаџери*, социјални архитектати који креирају и реализују претпостављене мисије, и политички и други *лидери*, појединци који имају харизматску улогу визионара другачијег света. О њима се не говори као о професионалцима, експертима и стручњацима, већ као о „ексклузивном људском капиталу“. Неки у њима налазе „кључ нашег опстанка“, јер су „витална мањина“ за коју је судбински везана „неупотребљива већина“. Насупрот њима стоје инфериорне масе, које се оптужују да *оптерећују* економски и политички живот превисоким платама, издашним социјалним давањима, нереално високим пензијама, наводно расипничким здравственим издацима. „Идеја маса (као у класичној књизи Ортега и Гасеа *Побуна маса*) повезана је у либералној мисли са великим бројевима који су изгубили рационалност уграђену у појединца, у број један“ (Ападурај, 2008:71). За разлику од предмодерне, када је политику водила елита у форми аристократије, модерну политику воде масе: „Озбиљна политика почиње тамо где су масе, не хиљаде, већ

1 У француском се уместо израза „глобализација“ користи реч *mondialisation*, а како је израз *élite* изворно француска реч, гаматички гледано, исправније је рећи *мондијалистичка* него глобална елита.

милиони“ (Лењин). У постмодерно доба политику поново воде елите, донекле контролисане од масе. Мондијалне елите на масу гледају са висине, на „велики број“ који ствара проблеме: „док елита путује до својих имагинарних дестинација, неког места на врху света, сиромашни су заглављени у спирали криминала и хаоса“ (Рој Арундати), или, како гласи стих из „Баладе о Пишоњи и Жуги“ *Забрањеног пушења*: „И док су Пишоњу уносили у хитну / он угледа Мјесец изнад себе и рече / ‘Боже, како неки могу горе’ / А ја и Жуга ни на море”.

Констатација Емила Диркема, да је хијерархија искључиво „друштвена ствар“ зато што „једино у друштву постоје виши, нижи и једнаки“, уклапа се у постиндустријску ситуацију неравномерне расподеле друштвене моћи, угледа и богатства. Овако схваћену друштвену хијерархију треба разликовати од хијерархије у примарним друштвеним групама и научним заједницама. Односи у породици, комшијским групама, дечјим и младалачким *peer groups*, односно научним заједницама не граде се на истим елементима на којима се гради систем стратификацијске неједнакости, што не искључује да се њени чланови рангирају на „више“, „ниже“ и „једнаке“. Хијерархију као универзалну друштвену категорију можемо једноставно поделити на хијерархију успостављену између и хијерархију успостављену изнад чланова заједнице. Стратификацијска хијерархија (рангирање) се успоставља изнад, а нестратификацијско рангирање између чланова заједнице или организације. Пример нестратификацијског рангирања су научне заједнице: „ауторитет научног мишљења суштински остаје узајаман; он се успоставља између научника, а не изнад њих. Научници испољавају свој ауторитет један над другима“ (Полањи, 1988:255). За научника који је ауторитет за друге научнике се каже да је „без премца“ (*without peer*), а ређе да је „елита“. За комшију или друга из разреда се може рећи да му „нема равна“, али не и да је „елита“. Да је изворно значење француске речи *élite* остало, а означавала је робу изузетне каквоће, израз елита би имао сасвим друго значење од онога који му ми приписујемо. Данас је то реч која спада у популистички жаргон: „елита“ су и водитељке *reality show*-а, као и „национална елита“, „пословна елита“, „научна“ и друге „елите“.

Глобализација је створила друштвене услове за неограничено наступање разних „елита“. Тамо где је некада доминирао средњи слој и класне структуре, утемељене на релативно постојаном приписаном статусу, сада постоји непрекинут континуитет друштвених група са постигнутим статусом (Touraine, 1998). Елите су мало-по-мало постале једина конституирана група која кохерентно заступа и брани интересе својих чланова, а у највећој мери и интересе других друштвених група. Рајт Милс их је назвао „елите власти“ (Милс, 1964). У најопштијем смислу „елитама“ је заједничко да моћ у њима почива на њиховом ауторитету и могућношћу уплива у друге носиоце ауторитета.

Елите су друштвена институција, позната у свим историјским друштвима, али су и социолошка, друштвена категорија настала у модерном друштву. Елита је релативно сложена и флуидна друштвена категорија, која нема чисте и чврсте границе, не одговара опису кохезивне, координисане и структуриране организације, тако да се промишљање о њој уклапа у оквир такозваног *fuzzy* логичког промишљања. Нереално је претпостављати да постоји универзалан појам елите. Када говоримо о идеји или појму елите, онда користимо реч „елита“, а сваком другом приликом користимо израз „елите“. Елите једне епохе или једног друштва се разликују од елита друге епохе и других друштава. Говорити о једној структури не значи сугерисати да је она вечита или непокретна. Мондијалистичка елита је једна од најмлађих „структура“ међу елитама. Елите се и даље исто зову, али им се природа изнутра променила. Бројне су институције које су споља гледано исте а изнутра промењене. Поред елите, то су држава, нација, породица, брак, црква, школе, да набројимо само најважније. Као базичне, оне су постојале и у предмодерним друштвима, само што у модерном друштву имају други смисао и другачије значење. Оне ће опстати и у постмодерном друштву, али ће се и у њему променити њихов смисао и значење. Ентони Гиденс такве институције зове „окоштале институције“. Он их дефинише као „институције које су постале неадекватне ономе што треба да представљају“, и које стога „морају изнова осмислити свој идентитет“ (Гиденс, 2005:44, 83).

Исто се догађа и са идејом нације и националности. Идеја нације се мора изнова осмислити, а то значи да према њој морамо изградити критичко становиште. Залагањем за рефлексивни појам нације и националности заправо заузимамо дистанцу спрема традиционалне идеје националне заједнице. Морамо нагласити да се идеја нације не исцрпљује и окончава у идеји националне заједнице. Национални идентитет говори много више од такве идеје. Неосетно, и скоро иза наших леђа, смењује се постојећи а настају нови национални идентитети. Идентитет, био он индивидуални или колективни, не ствара се у изолацији националне заједнице, не задобија се кроз национални монолог, него је историјски, социјални и културни конструкт задобијан кроз дијалог. Критичко становиште треба заузети и према *вредности* националне заједнице и према њеном *значењу* (Балибар, 2003:41). Исти принцип критичности треба имати у свим другим процесима глобализације. Глобализација је, заправо, једна врста опште *транзиције*, која се у доба линеарне или индустријске модерности одвијала у границама идеје националне државе, а у доба постмодерне кроз постнационалну форму политичког заједништва за коју је могуће да буде мање или више састављена од кохерентних заједница, кадрих да замене друге заједнице, да их обухвате или се с њима споје (Хабермас, 2002).

Крајем 80-тих прошлог века било је очито да се нешто сасвим ново дешава у свету. Научна заједница је прихватила да се то ново догађање зове глобализација. Прихваћен је израз, али не сасвим прецизно шта под њим подразумевамо, осим да се ради о „граничној зони“ која обилује тензијама, несигурношћу, конфузијом, чак и паником, али и узбуђењем и егзалтираношћу, и у којој је „важно ухватити и континуитете и дисконтинуитете постмодерности са модерношћу да би се нашао смисао наше садашње незавидне ситуације“ (Келнер, 2003:70). Глобализација се тиче трансформације наших базичних институција, а пре свега се односи на 1) комуникацијску револуцију широм света; 2) на „бестежинску економију“ (*weightless economy*) која је и сама у великој мери глобализована, а под којом се подразумева економија у којој економске вредности на глобалном нивоу све више зависе од трговања информацијама, а не материјалним добрима; 3) на

свет после 1989. године и, коначно, 4) на трансформацију догађања на нивоу свакодневнице (Хатон и Гиденс, 2003:11-12; Гиденс, 2003:147; Гиденс, 2005). Где год институције или појединци са промењеним стилем рада или живота измичу из света традиције, ослобађају се стега времена и простора, на делу је процес глобализације. Под утицајем глобализујућих процеса мења се индивидуални живот, наши индивидуални идентитети, наше социјално понашање. Глобализација се не ствара, него се добија; није ни дар ни усуд, него постигнуће.

Глобализација је последица модерности, тачније модерност је иманентно глобализујућа. Глобализација је интринсично бинарна, обухвата и једну и другу страну: и глобално и локално. Процес глобализације не почива на принципу „или... или“, него на двострукој логици „и и и“. Она погађа и постмодерну државу која одсад примењује „двоструке стандарде“: „Међу собом, постмодерне државе функционишту на основу закона и отворене сарадничке безбедности. Али када су у питању старомоднији облици државе ван постмодерних граница, Европљани морају да се врате грубљим методама старијег доба – сили, првом удару, превари, што год је потребно за оне који још увек живе у свету сваке државе за себе из деветнаестог века“ (Купер, 2007:68-69). Србија је била и гледалац и представа ефикасности политике двоструких стандарда; *истовремено*: и доказ да је процес глобализације незауостављив и да му се ризично супротстављати. Глобализација модерно друштво и „окоштале институције“ попут државе напада са две стране. Гледано споља, свет се уједињује посредством тржишта као никада раније, али гледано изнутра, он се фрагментира кроз оживљавање локалних култура, локалних национализама, етничких и религиозних ратова, и слично. „То неће бити свет који се „урушава према споља“, у децентрализоване организације, већ ће без сумње повезивати локално и глобално на комплексан начин“ (Гиденс, 1998:169). Свет неће експлодирати у дистинктивна, „спољашња друштва“ (*société englobante*) како Анри Мендра назива друштва која је створила феудална класа (Mendras, 1986), него ће то бити имплозивно диверсификовано глобално друштво.

Двострука логика процеса глобализације и политика двоструких стандарда су интринсично одредили судбину Србије, сврстану у „старомодне облике“ националне држа-

ве. Ево неколико момената судара процеса глобализације и државе-нације на примеру Србије: 1) локални национализми, који су преплавили Србију, јављају се као одговор на кретање глобализације и слабљење старих држава-нација; 2) Србија је држава која више не може да задржи етничке сукобе, нити на другој страни може да задржи силе које воде глобализацији; 3) идеолошки гледано, идеја нације у Србији је нападнута од стране заговарача етничког партикуларизма, а такође и од „мундијалиста“ или анационалиста који тврде да једина нада за мир лежи у интернационализацији свега, од мера за дужину и тежину до уметничке имагинације; 4) Србија је као држава постала не само премала да реши велике проблеме него и превелика да реши оне мале, како Данијел Бел суди о судару глобализације и локалне аутономије; 5) иако националне државе задржавају важност, суверенитет се помера, изглед националне државе се мења, тако да је и Србија присиљена да поново открива свој идентитет (Хатон и Гиденс, 2003: 153; Гиденс, 2005:39; Лаш, 1996:49). Падом у позицију политичке парије и глобалном изолацијом, Србија је доживела незапамћено понижење које се и данас продужава. Оно што Европа и Сједињене државе нису учиниле Немачкој након слома фашизма Србији чине након пада режима Милошевића. „Градити нацију после рата је исто као градити породицу после силовања“ (Le Ly Hayslip).

Идеја поновног откривања националног идентитета, иманентна рефлексивност модерности, фундаментална је последица модерности. Изгледи за „крај нације“ и истискивање национализма, у смислу њиховог „превазилажења“ или „одумирања“, су још увек слабашни, неизвесни. Људска бића се вишеструко повезују са колективом, тако да „није довољно указивати на силовиту транснационалност учинка нових економских, политичких и културних снага које данас делују, а ни на разне облике међузависности, чији су оне несумњиви творци“ (Смит, 2010:269:271). Глобализација не значи крај модерне националне државе, у смислу њеног „одумирања“. Глобализација не чини државе непотребним, а још мање немогућим. Државе су потребне пре свега: 1) да омогуће висок квалитет јавних добара као што су права својине, поштена државна служба, лична сигурност и основно образовање; 2) да одреди идентитет, осећај припадности као дела

људског осећаја сигурности; 3) међународна власт почива на способности појединачних држава да пружају гаранцију стабилности (Волф, 2003:315).

Шта ће заменити суверене нације-државе? „Одумирање у појединачним друштвима и глобалној заједници није увод у утопију већ у пропаст“, став је Франсиса Фукујаме. „Оно што је *de facto* испунило ту празнину јесу мултинационалне компаније, невладине организације, међународне организације, злочиначки синдикати, терористичке групације, и тако даље, које могу поседовати неки степен моћи и легитимности, али ретко обе ствари у исто време. У недостатку јасног одговора немамо другог избора него да се вратимо сувереној нацији-држави и да поново покушамо да схватимо како да је начинимо јаким и ефикасним“ (Фукујама, 2007:135). Квалитетном анализом организација и група које замењују место нације-државе би дошли до једноставног сазнања да највећи значај у читавом процесу добија мондијалистичка елита. Двострука логика друштвених сукоба је иманентно елитистичка: споља гледано, већа легитимност мања моћ, а унутра гледано, већа моћ мања легитимност. Модел међусобног повезивања административних и симболичких функција државе је другачији: нема моћи без легитимности, и обрнуто.

Такву квалитетну анализу понудио је Етјен Балибар. Ослањајући се на идеје Имануела Волерстина он каже: „‘Светска економија’, која се развила у форми свеобухватног тржишта, не може (насупротив либералном миту) да створи хомогену целину, без граница; потребно је да ‘светска економија’ буде издељена на више *политичких целина* које омогућавају концентрацију економске моћи и одбрану ‘рентијерских’ или ‘монополских’ позиција ванекономским средствима. Нема тржишта без монопола, а монопола нема без елемената политичке (или правне) принуде, што у пракси значи – без националних држава. Но, ако је то тако, треба поћи корак даље, јер је услов конвергенције економских и политичких сила *политичка контрола класне борбе унутар државе и помоћу државе*. Или, боље рећи: потребно је да *постоје класне борбе*, кадре да потисну или апсорбују остале типове друштвених сукоба (трибализми, илегалитет, регионализми, итд.), али је у *исти мах* потребно и да те класне боре буду контролисане или регулисане силом, а пре свега

особеним политичким представништвом... Ако нема монопола на одбрану или освајање, не може бити ни државе, а како нема државе – нама ни нације“ (Балибар, 2003:149-150).

Постоје и друге размирице унутар у вези са глобализацијом. На пример, чиме може бити испуњена празнина настала након евидентног слома пренаглашених националних култура? Одговор би био: свеобухватном културном заједницом, којој, на пример, тежи Европска унија? Не ризикујемо ли тиме да слом националних митова доведе до слома културног памћења уопште, на чега упозорава Елиот у есеју *Шта је класик?* (1944). У размирици ове врсте лежи одговор на питање зашто толико дуго бескрајно расправљамо о модернизацији и о томе шта значи бити модеран, а мало о традицији и о томе шта значи бити традиционалан (Гиденс, 2005:64). Колико год био традицијски, континуитет националне културе увек тражи да буде нов и модеран. „Нација“ увек има потребу за *новим* национализмом, и стога приступа сталном „измишљању традиције“, или репрезентативном историјском памћењу као симболичком конструисању простора сећања (Hobsbom i Rejndžer, 2002). Пут у нови национализам поплочан је таквим „инсценирањем прошлости“, како измишљање традиције зове Алаида Асман, или „историјом која се пише за масе“, како би рекао Фридрих Ниче. „Историја се не складишти само у архивима научних институција, него се, уз велики труд, инсценира и у поменима, ходочашћима, мимоходима, свечаним говорима, статуама и националним споменицима. Томе треба додати и фестивале и *tableaux vivants*, музеје и историјске слике, народне песме и слике које се користе за дочаравање и театрализацију историје“ (Асман, 2002:54). „Све су традиције измишљене“, категоричан је Ентони Гиденс, и „ниједно традиционално друштво није у целини традиционално, а традиције и обичаји измишљају се из различитих разлога“ (Гиденс, 2005:66).

Глобализација има и своју мрачну страну – „негативну глобализацију“. „Нежељени ефекат ‘негативне глобализације’ – то јест, високоселективне глобализације трговине и капитала, надгледања и информација, принуде и оружја, криминала и тероризма, а све то сада показује презир према територијалним суверенитетима и непоштовање државних граница“ (Бауман, 2010:113). Судећи по Фукујаминој на-

кнадној памети, свет се нашао пред дилемом да ли да и даље потенцира „ослабљивање државности“ и да „отвореност“ друштво отвори толико да, како језгровито каже Милан Кундера, „не постоји место где човек може да побегне“, или да одлучније помогне на овладавању „политички контролисане класне борбе“, у смислу „ојачавања држава кроз различите облике грађења нација“, што је од виталног значаја за међународну безбедност (Фукујама, 2007). Где год су трупе послане са мисијом да ставе тачку на терористичке претње тероризам се проширио до нечувених димензија.

Формирање новог националног идентитета уско је повезано са позивитним друштвеним признањем, односно прихватањем и поштовањем, и то како од стране оних код којих постоји патриотски осећај тако исто и са стране нација из непосредне близине и шире заједнице. То је сложен, дуготрајан и несигуран посао, уосталом као и код формирања индивидуалног идентитета: ништа није поуздано. На интимном плану можемо говорити о *примарном* или индивидуалном идентитету, а на социјалном о *секундарном* или колективном идентитету. Национални идентитет као такав је секундарни идентитет, и претпоставља примарне идентитете. Он се ставља изнад њих, успоставља их или их легитимише за сопствене циљеве (Асман, 2002; Балибар, 2003:59). Национални идентитет је позадина (*background*) која чини смисленим индивидуални идентитет испољен у форми наших укуса, жеља, мишљења, аспирација. Пуки је мит да је национални идентитет статична, монолошка категорија, да је непроменљив. „Суштинска особеност људског живота јесте његов фундаментално *дијалошки* карактер“ (Тејлор, 2003:39). Национални идентитет се дефинише унутар интерактивног процеса, али не само између живих него и генерација које су нас давно напустиле. Он се увек дефинише у *дијалогу*, понекад у сукобу, са свим оним што особе које су *медијатори*, истакнути интелектуалци, угледници (*notable*), проминенти, било да су живи или да више нису са нама, желе да виде у нама као наш национални идентитет. Они нису „елита“, али јесу значајне „историјске личности“. Ми нисмо дужни да национални идентитет, каквим га, на пример, види Вук Караџић тумачимо као једино могућ. Увек се ради о националним *идентитетима*, а не о идентитету. Нови национални идентитет

се дефинише „унутрашњом дијалогичношћу“ нас, живих генерација, и значајних историјских личности (М. Бахтин). Унутрашњи дијалог са историјским личностима се наставља све док се рађају нове генерације, и дуго након њиховог одласка са овог света. Одбијање рефлексивног појма нације и националности има смисла само ако он није етноцентричан и ако се њиме нација не претвара у апсолут, а залагање за њу нема смисла ако се нација претвара у транс- или наднационално друштво. Пројекат Европске уније не почива на идеји наднационалне заједнице, а нити планира да у будућности победи идеја европоцентричности и наднационалности. Да би успела, Унија мора бити отворено и постати диверсификовано друштво.

Изналажење рефлексивног појма нације и националности је најважнији посао за Србију и њену будућност. Уз помоћ „унутрашње дијалогичности“, српска елита покушава одговорити на постављено питање поновног откривања националног идентитета. Друге европске нације су то већ учиниле или ће то морати такође учинити. „Није баш случајно што Шкоти желе више независности, то је у складу са глобализујућим утицајима. Британија ће морати да у светлу тих промена поново открије свој идентитет“ (Гиденс, 2003:153). Притом се мора водити рачуна о две ствари: 1) да је у „дефинишућем тренутку“ питање интереса погрешно питање и 2) да се дијалогом и „унутрашњом дијалогичношћу“ дефинише нови национални идентитет. Србија мора редефинисати свој национални идентитет, како би из таквог идентитета проистекао нови национални интерес. У процесу дефинисања новог идентитета много тога зависи од политичке елите, али не све, постоји и међународна заједница и глобалне институције. Једна ствар је ако елита, користећи позицију легитимности и легалности, у име демократичности предност да објективној рачуници интереса, а друга је ствар ако се престане са стварањем нових, односно ако се прекине са потхрањивањем старих националних митова и окрене дефинисању новог националног идентитета. Прагматична политика националне и културне елите великим делом, али не и највећим позиционирана је између ове две опције, с назнаком да ће се у „дефинишућем тренутку“ приклонити опцији интереса. Опција да Србија може живети свој национални

мит је изгубила политички легитимитет, а самим тим и део елите који би заступао такве вредности. Политичко искуство и теоријске анализе показују, каква год била равнотежа интереса, да она није нарочито битна. Од интереса је битнији идентитет. Српска политичка и културна елита се више пута у „дефинишућим тренуцима“ опредељивала за стварање новог националног идентитета. Срби су се, као и други народи у „дефинишућим тренуцима“, борили и када је то најмање одговарало њиховим интересима јер су били такав народ, и нису желели да буду другачији, али борба ниједног од њих није била резултат рачунице интереса (Купер, 2007:130-131). На стварање новог националног идентитета не треба гледати као на дистинктивни процес у односу на процесе глобализације.

Не можемо поуздано тврдити да ли ће се српска национална елита већински определити за опцију новог националног идентитета. Мондијалистички део српске политичке елите нама проблема толико са питањем њеног „непризнавања“ (енгл. *nonrecognition*), колико има проблема са властитим „наopakим признањем“ (енгл. *misrecognition*). Она је не само прихватила омаловажавајућу слику о себи и свом националном идентитету, него се поноси интериоризацијом властите инфериорности, превиђајући да је поданички елитизам контрадикција, а не принцип. Сатерана у ћошак, она некритички пристаје на идеју надмоћи елита постмодерних верзија империја (САД и ЕУ). „Постмодерна верзија империја мора бити *добровољна* да би била прихваћена; ако хоће да потраје, мора бити *сарадничка*“ (Купер, 2007:75-76). Тешко је рећи да је оваква политичка елита поданичка, али нећемо погрешити као кажемо да је у великој мери колаборационистичка, у смислу сарадње на заједничким пословима.

Проучавање репродукције елита не треба бркати са дефиницијом прилика у којима се мењају. Мондијалистичку елиту, која једва да је заступљена у српском друштву, морамо анализирати у оквиру места или *лоцираности* унутар динамичких процеса глобализације. Изгледа невероватно али је истинито да српска мондијалистичка елита долази из редова „социјалистичких кадрова“. Сходно томе, комунистичка елита друге генерације се у мноме окористила про-

менама које су наступиле деведесетих година (Коенен-Итер, 2005:192).

Залагање за рефлексивним појмом елите спада у домен нове парадигме социологије елите. Класична теорија елита заступа идеју о изврсној појединачности као основном елементу елитности. Гаetano Моска је тврдио да се „лични квалитети“ мењају зато што се у сваком народу непрестано мењају интелектуални, морални, економски и војни услови. Расправа о новокомпонованој идеји да су елите састављене од извршних појединачности који за „личне квалитете“ треба да захвале генетском коду, то јест биолошкој чињеници живота, треба супроставити расправу о начину на који се обдареност и извршеност схвата и добија на значају као чињеница културе. Нова парадигма полази од претпоставке да се елитност одређује позицијом или местом које одређени појединци имају у економској структури и структури друштвене моћи. Елитне моделе више одређују прилике него понашање и субјективни елементи попут „воље за власт“ и „поседовање менаџерских квалитета“. Мондијалистичке елите су друштвена категорија коју одређује место унутар процеса глобализације, а традиционална елита је друштвена категорија коју одређује место у процесу стварања националности. Не циркулишу елите, него се мењају позиције које особе које поседују „личне квалитете“ чине компетентним за лидерске улоге. Друштвена пракса елите није говор једног учесника него је говор вредности. Ако нисмо у целости схватили вредности глобализације, не можемо довољно разумети ни феномен циркулације и репродукције елита у периоду транзиције. Националне елите представљају уважене личности националних покрета, о чему сведоче многобројни споменици на којима су „елите“ представљене као „брадати грађани“, а мондијалистичке су представљене кроз и преко елитних институција и покрета. Споменици старих елита производе националну традицију, односно „одрађују“ исти стари посао (Хобсбом, 2002:383-448), а мондијалистичке елите примају Нобелову или друге престижне награде. Идеја о имплицитном или подразумевајућем елитизму је доминирала до пред крај 19. века, а онда се угасила, да би пред крај 20. века поново постала актуелна.

Литература

- Beck, U. (2001): *Pronalaženje političkoga. Prilog teoriji refleksivne modernizacije*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb.
- Lissmann, P. K. (2008): *Teorija neobrazovanosti – Zablude društva znanja*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb.
- Rols, Dž. (1998): *Teorija pravde*, CID, Podgorica, JP Službeni list SRJ, Beograd.
- Ападурап, А. (2008): *Страх од малих бројева*, Библиотека XX век, Београд.
- Артего и Гасет, Х. (1984): *Побуна маса*, Градац, Ниш.
- Асман, Алаида (2002): *Рад на националном памћењу – Кратка историја немачке идеје образовања*, Библиотека XX век, Београд.
- Балибар, Е. (2003): *Ми, грађани Европе? – Границе, држава народ*, Београдски круг, Београд.
- Бауман, З. (2010): *Флуидни страх*, Mediterran Publishing, Нови Сад.
- Бурдје, П. (2001): *Владавина мушкараца*, ЦИД, Универзитет Црне Горе, Подгорица.
- Волф, М. (2003): „Да ли ће националне државе преживети глобализацију“, у: Вулетић, В. (ед.): *Глобализација – мит или стварност*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- Гиденс, Е. (1998): *Последице модерности*, „Филип Вишњић“, Београд.
- Гиденс, Е. (2005): *Одбегли свет*, Стубови културе, Београд.
- Елиот, Т. С. (1963): *Изабрани текстови*, Нолит, Београд.
- Келнер, Д. (2003): „Глобализација и постмодерни заокрет“ у Вулетић, В. (ед.): *Глобализација – мит или стварност*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- Кечкемети, П. (2009): „Увод“ у Манхајм, К.: *Есеји о социологији знања*, Mediterran Publishing, Нови Сад.
- Коенен-Итер, Ж. (2005): *Социологија елите*, Слио, Београд.
- Купер Р. (2007): *Распад нација*, „Филип Вишњић“, Београд.

- Лаш, К. (1996): *Побуне елита и издаја демократије*, Светови, Нови Сад.
- Ле Бон, Г. (1989): *Психологија гомиле*, Глобус, Загреб.
- Манхајм, К. (2009): *Есеји о социологији знања*, Mediteran Publishing, Нови Сад.
- Мендрас, Х. (1986): *Сељачка друштва – Елементи за једну теорију сељаштва*, Глобус, Загреб.
- Московиси, С. (1997): *Доба гомиле I, II*, Библиотека XX век, Београд.
- Полањи, М. (1988): „Научна држава: њена политичка и економска теорија“ у зборнику: Глигоров, В., *Критика колективизма – Либерална мисао о социјализму (Ц. Ст. Мил, М. Вебер, Ф. ф. Хајек, К. Попер, К. Полањи)*, „Филип Вишњић“, Београд.
- Ролс, Џ. (1998): *Теорија правед*, ЦИД, Подгорица, ЈП Службени лист СРЈ, Београд.
- Рупник-Рачић, В. и Нешић, Б. (ед.) (1993): *Оловка пише срцем*, Interpress / МИТ Commerce, Београд.
- Смит, Д. А. (2010): *Национални идентитет*, Библиотека XX век, Београд.
- Тејлор, Ч. (2003): „Политика признања“, у: Гатман Ејми, *Мултикултурализам – Испитивање политике признања*, Центар за мултикултуралност, Нови Сад.
- Touraine, A. (1998): *Постиндустријско друштво*, Плато, Београд.
- Фукујама, Ф. (2007): *Грађење државе – Управљање и светски поредак у XXI веку*, „Филип Вишњић“, Београд.
- Хабермас, Ј. (2002): *Постнационална констелација – политички есеји*, Откровење, Београд.
- Хатон, В. и Гиденс, Е. (2003): *На ивици – Живети са глобалним капитализмом*, Плато, Београд.
- Хобсбом, Е. и Рејнцер, Т. (2002): *Измишљање традиције*, Библиотека XX век, Београд.

Mile Nenadić

MONDIALIST ELITE AND NATIONAL
IDENTITY IN THE AGE OF TRANSITION
(GLOBALIZATION)

Summary

The history of industrial society in its entirety was marked by mass politics, not the elite. In industrial society the fact is again turning towards the power elite. The author advocates a new paradigm for the sociology of elites, which starts from the assumption that the common position of the elite and not the individual belonging to the starting point of a new paradigm for the sociology of elite. Elite is a social institution known in all societies, and as a social category emerged in modern times. Elite is the historical, social, political and cultural construct. The processes of globalization have led to the pulverization of the middle class and mondialist elite gave luster to the process. Mondialist elite in the option and the nation lose its significance. Serbian national elite abandons national myths, and search for new national identity.

Keywords: elite, class, nation, national identity, the reflexivity